

Nr 41

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pensionstillskott, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 mars 1969 dagtecknad proposition, nr 38, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om pensionstillskott,
 - 2) lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring,
 - 3) lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring,
 - 4) lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
- dels* bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen har, såvitt angår lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till statsutskottet och behandlats i detta utskotts utlåtande 1969: 53.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckt motion:

- 1) motionen II: 321 av herrar *Hyltander* och *Enskog*, samt

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

- 2) de likalydande motionerna I: 943 av herr *Peterson, Eric*, och herr *Akesson* samt II: 1080 av herrar *Jonsson* i Mora och *Sellgren*,
- 3) de likalydande motionerna I: 949 av herrar *Brundin* och *Strandberg* samt II: 1088 av herr *Carlshamre*,
- 4) de likalydande motionerna I: 951 av herr *Nyman* och II: 1090 av herrar *Westberg* i Ljusdal och *Andersson* i Örebro, samt
- 5) de likalydande motionerna I: 952 av herr *Werner* och II: 1089 av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt angår de i motionerna under 1. och 2. upptagna yrkandena. (Yrkandet under 3. i motionerna har behandlats av statsutskottet.)

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.
1 — Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 2 avd. Nr 41

1) Förslag

till

Lag**om pensionstillskott**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension utgår pensionstillskott enligt denna lag.

2 §.

Pensionstillskott utgör trettio procent av basbeloppet, om ej annat följer av bestämmelserna nedan i denna paragraf.

Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet utgöra

den 1 juli 1969—den 30 juni 1970 tre,

den 1 juli 1970—den 30 juni 1971 sex,

den 1 juli 1971—den 30 juni 1972 nio,

den 1 juli 1972—den 30 juni 1973 tolv,

den 1 juli 1973—den 30 juni 1974 femton,

den 1 juli 1974—den 30 juni 1975 aderton,

den 1 juli 1975—den 30 juni 1976 tjugoen,

den 1 juli 1976—den 30 juni 1977 tjugofyra,

den 1 juli 1977—den 30 juni 1978 tjugosju procent av basbeloppet.

Pensionstillskott till ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott till förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgör motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första eller andra stycket.

Pensionstillskott till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas i motsvarande mån.

3 §.

Pensionstillskott utgår ej i den mån det tillsammans med vad den försäkrade har rätt att uppbära i tilläggspension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension överstiger vid

ålderspension, som börjat utgå från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år, hel förtidspension samt änkepension, som utgår enligt 8 kap. 4 § första stycket lagen om allmän försäkring, trettio procent av basbeloppet,

ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år, det belopp som framkommer om trettio procent av basbeloppet minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring,

förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, motsvarande andel av trettio procent av basbeloppet,

änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om trettio procent av basbeloppet minskas i motsvarande mån.

4 §.

Vid tillämpning av 3 § skall, då undantagande enligt 11 kap. 7 § lagen om allmän försäkring gäller, hänsyn tagas till tilläggspension, som skulle ha utgått om undantagande ej ägt rum. Motsvarande skall gälla, då pensionspöäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning icke tillgodoräknats försäkrad.

5 §.

Pensionstillskott till änkepension enligt 16 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall utgå efter samma grunder som änkepensionen. Minskning av pensionstillskottet med hänsyn till den pensionsberättigades inkomst skall göras först sedan kommunalt bostadstillägg helt bortfallit men innan minskning sker av änkepensionen.

6 §.

I den mån ej annat följer av denna lag skall vad i lagen om allmän försäkring eller i annan författning är föreskrivet om folkpension äga motsvarande tillämpning på pensionstillskott.

7 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av riksförsäkringsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Bestämmelserna i 4 § skall ej tillämpas på undantagande som återkallats med verkan från och med den 1 januari 1963.

Till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension och vars pension enligt 18 § andra stycket lagen angående införande av lagen om allmän försäkring utgår med högre belopp än som skolat utges med tillämpning av 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, skall pensionstillskott utgå utan hinder av bestämmelserna i sistnämnda lagrum.

Beslut om pensionstillskott för juli 1969 meddelas av riksförsäkringsverket om icke pensionen för ifrågavarande månad utbetalas av försäkringskassa. Motsvarande gäller då pensionstillskott ökas på grund av bestämmelserna i 2 § andra stycket.

2) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 9 kap. 5 § och 16 kap. 1 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 kap.

5 §.

Om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg förordnar Konungen med riksdagen.

Om *pensionstillskott*, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg förordnar Konungen med riksdagen.

16 kap.

1 §.

Den som — — — — — Konungen förordnar.

Åtnjuter försäkrad sjukpenning — — — — — ansökan därom.

Åtnjuter försäkrad sjukbidrag — — — — — därom gjorts.

I den — — — — — ansökan därom.

För den försäkrades kostnader för läkarundersökning och läkarintyg vid ansökan om förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetserättning skall ersättning utgå i enlighet med vad Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

¹ Senaste lydelse av 16 kap. 1 § se 1964: 156.

3) Förslag

till

Lag**om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring**

Härigenom förordnas, att 16 § lagen den 25 maj 1962 angående införande av lagen om allmän försäkring¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

16 §.

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1—4 övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skola alltjämt äga motsvarande tillämpning. Dock skall beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga *ettusensjuhundra* kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall ock procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 30 000 kronor.

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1—4 övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skola alltjämt äga motsvarande tillämpning. Dock skall beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga *tvåtusen* kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall ock procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 30 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Det åligger riksförsäkringsverket att omräkna utgående pensioner i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

¹ Senaste lydelse av 16 § se 1965: 145.

4) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom förordnas, att 1, 4 och 5 §§ lagen den 25 maj 1962 om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Hustrutillägg tillkommer — — — — fem år.

Hustrutillägg skall, där ej annat följer av vad i 4 § stadgas, för år räknat motsvara skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar samt å andra sidan *sådan pension* till ogift, *pensionerna* beräknade för år och under förutsättning att de börjat utgå från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyllt sextiosju år.

Hustrutillägg skall, där ej annat följer av vad i 4 § stadgas, för år räknat motsvara skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar *jämte två pensionstillskott enligt lagen om pensionstillskott* samt å andra sidan *folkpension i form av ålderspension* till ogift *jämte ett sådant pensions-tillskott, ålderspensionerna och pensionstillskotten* beräknade för år och under förutsättning att de börjat utgå från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyllt sextiosju år.

4 §.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med *en tredjedel* av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med *hälften* av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för den som

¹ Senaste lydelse av 1 och 4 §§ se 1963: 57 och av 5 § se 1965: 146.

(Nuvarande lydelse)

den som är gift *ettusentvåhundra* kronor och för annan *ettusensjuhundra* kronor samt med ytterligare en tredjedel av årsinkomsten i vad den må överstiga för den som är gift *ettusensjuhundra* kronor och för annan *tvåtusenyrahundra* kronor.

(Föreslagen lydelse)

är gift *ettusenfemhundra* kronor och för annan *två tusen* kronor.

Minskning skall, — — — — — å hustrutillägget.

5 §.

Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas icke allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring till den del pensionen jämlikt 9 kap. 1 § sista stycket nämnda lag föranlett minskning av barntillägg som där avses, livränta eller sjukpenning jämte barntillägg som avses i 17 kap. 2 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension, ersättning på grund av sjukförsäkring i allmän försäkringskassa eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas icke allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring till den del pensionen föranlett minskning av pensionstillskott enligt 3 § lagen om pensionstillskott eller av barntillägg enligt 9 kap. 1 § sista stycket lagen om allmän försäkring, livränta som avses i 17 kap. 2 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension, ersättning på grund av sjukförsäkring i allmän försäkringskassa eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

Vid uppskattning — — — — — trettiotusen kronor.

Värdet av — — — — — av Konungen.

Ifråga om — — — — — sammanlagda förmögenhet.

Årsinkomst avrundas — — — — — tiotal kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Det åligger riks försäkringsverket att omräkna utgående hustrutillägg och kommunala bostadstillägg i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Motionsyrkandena

1) I *motionen II: 321* hemställs »att riksdagen måtte besluta, att det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer med i övrigt oförändrade regler inte i något fall minskas med mer än en tredjedel av varje 100 kronor i sidoinkomst, samt att uppdraga åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig lagtext».

2) I *motionerna I: 943* och *II: 1080* hemställs »att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 38 måtte besluta 1. om en ökning av folkpensionerna under en femårsperiod — i stället för som föreslås i propositionen under en tioårsperiod — genom årliga pensionstillskott motsvarande sex procent av basbeloppet — motsvarande 360 kr. vid ett basbelopp av 6 000 kr. — upp till en garantinivå på trettio procent av basbeloppet, 2. att det avdragsfria beloppet i fråga om inkomstprövningen av samtliga inkomstprövade folkpensionsförmåner höjs till 2 500 kr. för ensam pensionär och till 3 500 kr. för två makar tillsammans, samt» 3. »att vederbörande utskott utarbetar erforderlig lagtext».

3) I *motionerna I: 949* och *II: 1088* hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om och förslag till ur AP-fonden finansierad komplettering av de i proposition nr 38 föreslagna pensionstillskotten».

4) I *motionerna I: 951* och *II: 1090* hemställs »att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 38 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna, att de nu föreslagna särskilda folkpensionstilläggen bör ökas och pensionärernas levnadsvillkor förbättras minst i den takt varmed nationalinkomsten per huvud växer».

5) I *motionerna I: 952* och *II: 1089* yrkas, såvitt nu är i fråga, »att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 38 år 1969 måtte besluta:

1. Att pensionstillskotten skall utgå med belopp grundade på 4 procent av basbeloppet och att Förslag till Lag om pensionstillskott i denna del av 2 § erhåller följande lydelse:

2 §.

Pensionstillskott utgör *fyrtio* procent av basbeloppet.

Under nedannämnda tider skall pensionstillskotten utgöra

den 1 juli 1969—den 30 juni 1970	fyra,
» » » 1970— » » » 1971	åtta,
» » » 1971— » » » 1972	tolv,
» » » 1972— » » » 1973	sexton,
» » » 1973— » » » 1974	tjugo,
» » » 1974— » » » 1975	tjugofyra,
» » » 1975— » » » 1976	tjugoåtta,
» » » 1976— » » » 1977	trettiotvå,
» » » 1977— » » » 1978	trettiosex procent av basbeloppet.'

2. Att pensionstillskotten skall utgå med oreducerade belopp även till förtidspensionerade, personer som uppbär förtida uttag av ålderspension samt dem som erhåller änkepension.

Vederbörande lagutskott förutsättes utarbeta förslag till lagtext».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna II: 321, II: 1080, II: 1088, II: 1090 och II: 1089.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett nytt program för årliga folkpensionshöjningar fr. o. m. den 1 juli 1969. Förslaget innebär en ökning av folkpensionerna upp till en viss garantinivå genom pensionstillskott som ökas för varje år under en tioårsperiod. Pensionstillskottet skall första året motsvara 3 % av basbeloppet och sedan öka med motsvarande belopp varje år under tioårsperioden, alltså upp till 30 % av basbeloppet. Genom de nya pensionstillskotten ökar folkpensionens årsbelopp den 1 juli 1969 med 180 kr. för en ensam pensionär och med 360 kr. för ett pensionärspär. Pensionstillskotten läggs ovanpå nuvarande folkpension, som liksom pensionstillskotten genom värdesäkringens ökar vid prisstegringar. Pensionstillskotten utgår till pensionärer som inte har ATP-pension eller som har låga ATP-belopp.

Genom pensionstillskotten kan folkpensionsbeloppen beräknas stiga till — bortsett från kommunalt bostadstillägg — 5 400 kr. för ensam pensionär och 8 472 kr. för ett pensionärspär den 1 juli 1969.

Propositionen innehåller vidare förslag om uppmjukning av reglerna för inkomstprövningen av bl. a. de kommunala bostadstilläggen.

I propositionen föreslås, att riksdagen för budgetåret 1969/70 till folkpensioner beviljar ett förslagsanslag av 6 510 milj. kr.

Av propositionen återges i det följande endast vad föredragande departementschefen i huvudsak anfört vid lagrådsremissen. Beträffande redogörelsen för gällande bestämmelser, pensionsförsäkringskommitténs förslag, remissyttrandena över detta och specialmotiveringen till lagförslagen får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Aspling, anför i propositionen i huvudsak följande:

»Allmänna synpunkter

Den senaste tioårsperioden karakteriseras av en kraftig utveckling på den allmänna pensioneringens område. Folkpensionsnivån har successivt trappats upp i enlighet med den plan som antogs år 1958. Förtids- och änkepensioneringen inom folkpensioneringen har i grunden förändrats och barnpensioner har införts. Den stora ATP-reformen har genomförts med allt vad detta betyder för den enskildes trygghet och möjligheter till bibehållen levnadsstandard på ålderdomen, vid invaliditet och vid försörjarens död. Utvecklingen är emellertid inte slut med detta. I det moderna samhället är det en angelägen uppgift att tillse att socialförsäkringssystemen anpassas och förbättras i takt med att behoven förändras och resurserna för ytterligare insatser ökar. Utredningsarbete pågår på flera områden. I det följande skall behandlas frågor om en förbättring av folkpensionerna, sedan 1958 års beslut om standardökning av dessa pensioner nu i sin helhet genomförts.

Pensionsbeslutet år 1958 innebar bl. a. att folkpensionerna successivt skulle höjas fram till år 1968 så att ålderspensionen då uppgick till 3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två gifta pensionärer, allt räknat i 1957 års penningvärde. Dessa belopp motsvarar i dagens penningvärde 5 220 kr. resp. 7 830 kr. Det uppställda programmet har nu genomförts. Efter den standardhöjning av folkpensionerna som beslutats att gälla fr. o. m. den 1 juli 1968 uppgår i dag ålderspensionen för ensam pensionär till 5 220 kr. och för ett pensionärspar till 8 112 kr. Utvecklingen av folkpensionerna under den gångna tioårsperioden kan belysas av att vid ingången av år 1958 motsvarande pensionsbelopp uppgick till 2 200 kr. resp. 3 520 kr. Folkpensionernas belopp är sedan den 1 juli 1967 anknutna till basbeloppet. Jämsides med standardhöjningarna och anpassningen av pensionernas storlek efter ändringarna i penningvärdet har utvecklingen i fråga om de kommunala bostadstilläggen gått i den riktningen att tilläggen genomgående höjts och att deras storlek i allt större utsträckning anknutits till pensionärernas faktiska bostadskostnad. Pensionärerna får alltså nu i betydande utsträckning sina bostadskostnader täckta genom dessa tillägg. De totala kostna-

derna för bostadstilläggen har från år 1958 till år 1968 stigit från 254 milj. kr. till omkring 660 milj. kr. per år.

Beslut om införande av ATP fattades år 1959, pensionsrätt började intjänas år 1960 och de första tilläggpensionerna började utbetalas år 1963. Antalet personer med ATP, utom barnpension, var i början av år 1963 omkring 13 300 och har sedan ökat till omkring 250 000 år 1968. Budgetåret 1969/70 beräknas antalet personer med ATP uppgå till omkring 350 000 och budgetåret 1978/79 till omkring 870 000. Antalet ATP-pensionärer stiger alltså kraftigt. Även pensionernas belopp växer. ATP-utbetalningarna beräknas till omkring 700 milj. kr. under budgetåret 1968/69 och till omkring 4 000 milj. kr. under budgetåret 1978/79 vid basbeloppet 6 000 kr. Antalet folkpensionärer utan ATP är dock betydande och kommer att vara det en lång tid framåt. Enligt gjorda uppskattningar beräknas antalet folkpensionärer vara 1 275 000 budgetåret 1969/70 och omkring 1 490 000 budgetåret 1978/79. Sammanställer man dessa siffror med det nyss nämnda beräknade antalet personer med ATP finner man att antalet folkpensionärer utan ATP de nämnda budgetåren utgör över 900 000 resp. 600 000.

Redan i prop. 1964: 1 (bil. 7 s. 22) framhöll jag att standardhöjningar av folkpensionerna bör genomföras inte endast fram till det av statsmakterna för år 1968 angivna målet utan även efter detta år bl. a. på grund av att vid denna tid endast en mindre del av pensionärerna har ATP utöver folkpension. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrog jag i juni 1965 i tilläggsdirektiv åt pensionsförsäkringskommittén att utreda frågor i samband med framtida höjningar av folkpensionerna. I direktiven erinrade jag om att ett viktigt skäl för etapphöjningarna fram till år 1968 var önskvärdheten att förbättra pensionsstandarden för de pensionärer som i huvudsak har endast folkpensionen att lita till för sin försörjning. Jag underströk vidare att motivet för folkpensionshöjningar efter år 1968 likaledes är att söka i den omständigheten att flertalet folkpensionärer under ytterligare ett antal år kommer att tillhöra de årsklasser, som inte omfattas av ATP eller har låg ATP.

Pensionsförsäkringskommittén, som är parlamentariskt sammansatt, har i ett enhälligt betänkande lagt fram förslag i viktiga frågor rörande den allmänna pensioneringens utformning. Förslaget omfattar främst frågan om den framtida utbyggnaden av folkpensioneringen men dessutom frågan om inkomstprövningen av kommunalt bostadstillägg, hustrutillägg och vissa änkepensioner. Under sitt fortsatta arbete kommer kommittén bl. a. att göra en översyn av familjepensioneringen.

Kommittén tar ställning till folkpensionernas utveckling under tio år framåt eller för åren 1969—1978. Tillgängliga resurser bör enligt kommitténs mening i första hand koncentreras på förbättringar för de pensionärsgrupper, som i huvudsak inte har några inkomster vid sidan av folkpensionen.

I princip innebär förslaget att alla pensionärer på sikt tillförsäkras en

nivå för det ekonomiska grundskyddet — en garantinivå — som ligger väsentligt högre än nuvarande folkpensionsnivå. För ensam pensionär höjs successivt garantinivån under de närmaste tio åren med en tredjedel av den nuvarande folkpensionsnivån. Sådan pensionär, vars folkpension fr. o. m. den 1 juli 1968 utgör 90 % av basbeloppet, får alltså en pensionsökning med 30 % av basbeloppet. Detta innebär att folkpensionen för ensam pensionär med ingen eller låg ATP blir 120 % av basbeloppet. För att alla år 1978 skall komma upp till den nämnda garantinivån föreslås ett särskilt pensionstillskott som höjs varje år. Pensionstillskottet skall enligt förslaget öka med 3 % av basbeloppet varje år under tioårsperioden.

Kommittén föreslår vidare att ökningen genom pensionstillskott skall bli lika stor för var och en av två gifta pensionärer som för en ogift pensionär. Folkpensionen för två gifta pensionärer är nu tillhoppa 140 % av basbeloppet. Vid tioårsperiodens slut blir den (140 + 30 + 30) 200 % av basbeloppet, vilket motsvarar en höjning med över 40 % av nuvarande folkpensionsnivå.

År 1978 skall pensionärerna ha uppnått en garantinivå som — räknat på ett basbelopp av 6 000 kr. — uppgår till 7 200 kr. för ogift och 12 000 kr. för två makar, allt för år räknat. Till de nämnda beloppen kommer kommunalt bostadstillägg.

Remissinstanserna har utan undantag gett sitt stöd åt tanken på fortsatt förbättring av folkpensionsförmånerna. Den principiella lösning som pensionsförsäkringskommittén valt har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla remissinstanser med undantag av riksförsäkringsverket, som bl. a. hävdar att en höjning av grundtryggheten av den föreslagna omfattningen bör föranleda en översyn av pensionssystemet. I väntan på en sådan översyn bör enligt verkets mening pensionsförbättringar nu ske provisoriskt och på ett sätt som inte försvårar en systematisk lösning mera än vad som är oundgängligt. Jag kan inte finna att den föreslagna ökningen av folkpensionerna genom ett pensionstillskott på något avgörande sätt försvårar en samordning i framtiden av pensionssystemets båda delar eller att den bryter enhetligheten i pensionssystemet. Jag biträder därför kommitténs lösning.

Några remissinstanser, såsom TCO, SR och Pensionärernas riksorganisation i Sverige, anser att ställning nu inte bör tas till folkpensionsförbättringarna för en så lång tid som tio år framåt. De föreslår att beslutet begränsas att avse tre eller fem år. Bakom kommitténs förslag på denna punkt ligger erfarenheter från den gångna tioårsperioden. Det är otvivelaktigt från flera synpunkter av värde om folkpensionshöjningarna liksom hittills kan ske med ledning av en plan för en längre tidsperiod. Enligt min mening är det lämpligt att inrikta sig på en ny tioårsperiod.

Jag godtar kommitténs förslag att folkpensionerna under den närmaste tioårsperioden bör öka med ett belopp som motsvarar 30 % av basbeloppet och att ökningen bör fördela sig med 3 % av basbeloppet för varje år. Vid ett basbelopp av 6 000 kr. blir ökningen 180 kr. om året.

I likhet med kommittén anser jag att ökningen bör vara lika stor för gift och ogift pensionär. Den skillnad mellan gift och ogift som i pensionshänseende existerar i dag kommer med en sådan anordning att minska i betydelse allt efter som pensionstillskotten kommer att motsvara en ökande andel av den samlade pensionen. Vid ett basbelopp av 6 000 kr. blir ökningen således för två pensionsberättigade makar tillhoppa 360 kr. om året.

Folkpensionens årsbelopp för en ensam pensionär är f. n. 5 220 kr. och för ett pensionärspär 8 112 kr. Genom de föreslagna pensionstillskotten stiger folkpensionsbeloppet vid oförändrat basbelopp, 5 800 kr., till 5 400 kr. för ensam pensionär och 8 472 kr. för ett pensionärspär den 1 juli 1969. Härtill kommer för ungefär hälften av pensionärerna kommunala bostadstillägg, som i ökande omfattning täcker den faktiska bostadskostnaden. Som framgår av det följande föreslås en uppmjukning av reglerna för inkomstprövningen av dessa tillägg.

Pensionstillskottens utformning

Med utgångspunkt i den grundläggande uppfattningen att pensionsförbättringarna bör komma de pensionärsgupper till godo, där behovet av ytterligare förbättringar är mest framträdande, krävs någon form av inkomst- eller behovsprövning. Man måste därvid ta ställning till vilka slag av inkomster som skall påverka det föreslagna pensionstillskottet och vilken minskande verkan dessa inkomster skall ha. Pensionsförsäkringskommittén har prövat olika lösningar som jag närmare redogjort för vid presentationen av kommittéförslaget. Kommittén har stannat vid att förorda att endast ATP skall beaktas vid inkomstprövningen. ATP skall avräknas från pensionstillskotten i den mån ATP tillsammans med det tillskott som skall utgå under ett visst år överstiger pensionstillskottets nivå vid tioårsperiodens slut. Om en ensam pensionär vid ett basbelopp på 6 000 kr. t. ex. har ATP-pension med 900 kr. per år, utgör pensionstillskottet 180 kr. under år 1969 och ökar därefter årligen med 180 kr. under åren 1970, 1971 etc. intill dess pensionstillskottet tillsammans med ATP-pensionen uppgår till 1 800 kr. utöver vad han i övrigt erhåller i folkpension och bostadstillägg. För pensionärspär gäller dessa belopp för var och en av makarna. Den som har en låg ATP eller ingen ATP alls kommer alltså att få pensionstillskott tills han uppnått garantinivån.

Enligt kommittén skall den som anmält undantagande från försäkringen och därför inte har ATP eller fått sin ATP reducerad behandlas som om han hade lyft den ATP som han skulle fått om han inte trätt ur försäkringen. Skulle han exempelvis haft ATP motsvarande garantibeloppet om han varit med i systemet oavbrutet får han inget pensionstillskott, även om han i praktiken inte lyfter någon ATP.

Vidare föreslås som framgår av det följande att ATP, till den del sådan

pension föranleder minskning av pensionstillskott, inte skall anses som inkomst vid den inkomstprövning som sker vid bestämmande av kommunalt bostadstillägg, hustrutillägg och vissa änkepensioner. Härigenom gynnas i detta avseende de pensionärer som vid sidan av folkpension har inkomster i form av ATP jämfört med dem som har sidoinkomster av annat slag, exempelvis av fastighet eller kapital.

Att inkomstprövningen begränsas till ATP medför den fördelen att man slipper ifrån åtskilliga avgränsningssvårigheter eftersom ATP är registrerad inom det allmänna pensionssystemet. Avräkningsförfarandet kan ske automatiskt genom att alla behövliga uppgifter finns tillgängliga hos de utbetalande organen. Man kommer därigenom ifrån de olägenheter som ett ansökningsförfarande och en därav följande prövning i det enskilda fallet måste medföra för såväl den enskilde som försäkringsadministrationen.

Remissinstanserna har med undantag av riksförsäkringsverket ställt sig positiva till den av kommittén förordade utformningen av pensionsförbättringarna.

Någon helt invändningsfri lösning för att åstadkomma den erforderliga inkomstprövningen torde knappast finnas. Kommittén har ingående prövat och mot varandra vägt för- och nackdelarna av olika tänkbara lösningar. Enligt min mening utgör det av kommittén föreslagna systemet en godtagbar lösning på de problem som här möter. Jag vill erinra om att flera remissinstanser — bland dem riksförsäkringsverket — uttalat sin tillfredsställelse över att pensionstillskotten föreslås skola utgå utan tillämpning av den traditionella inkomstprövningen inom folkpensioneringen. Jag är ense härom och ansluter mig till kommitténs förslag.

I det följande skall jag ta upp vissa särskilda frågor som väckts vid remissbehandlingen av kommitténs förslag.

Pensionstillskott skall enligt förslaget utgå till folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension. Riksförsäkringsverket finner det tveksamt, om det är lämpligt att i detta sammanhang besluta om ytterligare standardhöjningar till änkor, eftersom pensionsförsäkringskommittén i sitt fortsatta utredningsarbete skall ta upp frågorna om familjepensionerna till övervägande. En generell höjning av änkepensionsnivån skulle enligt verkets mening kunna föregripa det kommande utredningsarbetet. Jag utgår från att kommittén noga beaktat detta problem när kommittén i anslutning till denna fråga uttalat att ändringar i fråga om änkepensioneringen kan bli en följd av kommitténs fortsatta arbete. Jag vill också nämna att standardtillägg hittills kommit också änkepensionärerna till godo. De av verket anförda betänkligheterna bör enligt min mening inte få lägga hinder i vägen för att utge pensionstillskott även till änkor. Jag förordar därför att pensionstillskott skall utges också till änkepension. I den mån så påkallas av pensionsförsäkringskommitténs förslag

rörande familjepensioneringen får frågan prövas på nytt.

LO reser erinringar mot förslaget att pensionstillskott vid förtida uttag av ålderspension skall reduceras i samma mån som ålderspensionen. Motsvarande reduktion skall enligt förslaget ske även om förtidspension och änkepension utgår med mindre belopp än hel pension. Regler av detta slag har bedömts vara nödvändiga för att inte rubba relationerna mellan de olika förmånerna. Enligt min mening är det i fråga om det förtida uttaget också angeläget att slå vakt om de nuvarande på grundval av försäkringsmässiga bedömanden utformade principerna för beräkningen av pensionens storlek. Ett förtida uttag — liksom ett uppskjutet uttag efter 67 år — skall i princip vara från ekonomisk synpunkt neutralt för pensionären. I annat fall rubbas förutsättningarna för det förtida uttaget. Önskvärda pensionsförbättringar före 67-årsåldern bör enligt min mening åstadkommas på andra vägar än genom en annan utformning av reglerna i det nu berörda hänseendet. Jag vill här erinra om att riksförsäkringsverket nyligen fått i uppdrag att utreda möjligheterna att i ökad utsträckning ge förtidspension åt den äldre arbetskraften. Vidare har föregående års riksdag begärt utredning av frågan om lägre pensionsålder för gruvarbetare med arbete under jord. Detta utredningsuppdrag har överlämnats till pensionsförsäkringskommittén. Jag anser mig mot bakgrunden av det anförda böra godta kommitténs förslag.

Kommittén har inte ifrågasatt att annan ATP än pensionärens egen skall beaktas vid prövningen om rätt till pensionstillskott föreligger. Grundsatsen om vardera makens självständiga ställning i ekonomiskt avseende talar enligt kommitténs mening för en sådan ordning. I enlighet härmed föreslår kommittén att makes ATP inte skall beaktas vid bedömningen av den andra makens rätt till pensionstillskott. Ett par remissinstanser erinrar om att man vid inkomstprövningen av kommunala bostadstillägg och hustrutillägg inte tillämpar den av kommittén förordade principen utan då anses eventuell sidoinkomst hos maken eller båda makarna belöpa med hälften på vardera maken. Det ifrågasätts därför om man inte bör förfara på samma sätt vid den ifrågavarande inkomstprövningen. Jag ansluter mig till den av kommittén förordade lösningen. Som kommittén anført bärs den av principiella motiveringar och den medför också administrativa fördelar.

Om änka själv åtnjuter ATP i form av änkepension bör denna enligt förslaget avräknas mot pensionstillskottet. Ett par remissinstanser anser att detta är mindre tillfredsställande. Jag anser för min del inte att det i förevarande avseende föreligger skäl att behandla ATP, som utgår till änka i form av änkepension efter avliden make, annorlunda än ATP, som utgår till änka i form av ålderspension eller förtidspension. Jag godtar därför kommitténs förslag.

Kostnaderna för pensionstillskotten kan beräknas till omkring 190 milj. kr. för budgetåret 1969/70.

Inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg m. m.

Kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och änkepensioner med anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 är underkastade inkomstprövning. Denna innebär att pensionsförmånen minskas med pensionärens inkomster vid sidan av folkpensionen. Överstiger sidoinkomsten 1 700 kr. för ensam pensionär, sker minskning med en tredjedel av inkomst som ligger mellan 1 700 kr. och 2 400 kr. och med två tredjedelar av inkomst därutöver. För makar är motsvarande gränobelopp sammanlagt 2 400 kr. och 3 400 kr. I fråga om de nyss nämnda änkepensionerna sker dock avdrag med en tredjedel i alla inkomstlagen över 1 700 kr. Årsinkomst under 1 700 kr. för ensam och 2 400 kr. för makar medför ej något avdrag.

Vid inkomstprövningen avses med årsinkomst den inkomst, för år räknat, som någon kan antas komma att åtnjuta under den närmaste framtiden. I fråga om inkomstberäkningen finns detaljerade regler. Det kan nämnas att folkpensionsförmån inte räknas såsom inkomst men däremot ATP.

Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 % av det belopp, varmed förmögenheten överstiger för den som är gift 22 500 kr. (för makar tillhoppa 45 000 kr.) och för annan 30 000 kr.

De nuvarande inkomstprövningsreglerna har gällt fr. o. m. den 1 juli 1963 bortsett från att de nyssnämnda s. k. skärpningsreglerna vid innehav av förmögenhet ändrats med verkan fr. o. m. den 1 juli 1965.

Pensionsförsäkringskommittén har prövat olika metoder för att mildra de tröskeeffekter som uppkommer vid tillämpning av de gällande reglerna och som har sin grund i att när pensionären ökar sin inkomst av exempelvis förvärvsarbete han mister en betydande del av det kommunala bostadstillägget samtidigt som förvärvsinkomsten beskattas. Sådana effekter kan vara ogynnsamma från arbetsmarknadspolitiska synpunkter samtidigt som de för den enskilde framstår som orättvisa. Kommittén har stannat för att föreslå att det avdragsfria beloppet i fråga om samtliga inkomstprövade förmåner höjs till 2 000 kr. för ensam pensionär och till 3 000 kr. för två makar tillsammans samt att — såvitt gäller kommunala bostadstillägg och hustrutillägg — reduktionen för inkomster över det avdragsfria beloppet görs enhetlig och bestäms till 50 %.

Kommittén föreslår vidare att pensionstillskotten och ATP till den del sådan pension föranleder minskning av pensionstillskott inte skall anses utgöra inkomst som minskar de inkomstprövade förmånerna.

Flertalet av de remissinstanser som uttalat sig i frågan har tillstyrkt kommitténs förslag. Några remissinstanser, bland dem riksförsäkringsverket och Svenska kommunförbundet, önskar en ytterligare översyn av dessa regler. Därvid bör enligt riksförsäkringsverkets mening också övervägas om de kommunala bostadstilläggen hör hemma inom socialförsäkringen

eller om de inte bör knytas samman med bostadsstödets övriga delar. Kommunförbundet menar att man dessutom bör pröva om tiden nu är mogen för att staten övertar ansvaret för bostadstilläggen. Jag är inte beredd att förorda utredningar av de angivna slagen. Sådana utredningar skulle för övrigt ta en avsevärd tid och de förbättringar beträffande de inkomstprövade förmånerna, som kommittén föreslagit och som i övervägande grad mottagits med tillfredsställelse av remissinstanserna, skulle inte kunna genomföras förrän längre fram i tiden. Jag anser mig böra godta kommitténs förslag.

Pensionärernas riksorganisation i Sverige har pekat på de olikheter som föreligger mellan bostadstilläggen i olika kommuner och uttalat att bostadstilläggen bör få en sådan utformning att de täcker en godtagbar bostadsstandard åt folkpensionärerna. Med anledning härav vill jag först erinra om att utvecklingen i fråga om bostadstilläggen — såsom pensionsförsäkringskommittén också framhållit — allt mera gått i den riktningen att deras storlek anknutits till pensionärernas faktiska bostadskostnader.

Vidare vill jag nämna att de berörda olikheterna beträffande bostadstilläggen — i fråga om såväl uppbyggnad som belopp — har uppmärksamats av Svenska kommunförbundet. Kommunförbundet har sålunda i november 1968 utfärdat en rekommendation till kommunerna angående nya normalgrunder för bostadstillägg till folkpensionärer. I kommunförbundets rekommendation formuleras målsättningen för bostadstilläggen så att dessa — förutom att stimulera pensionärerna att söka skaffa sig lättskötta och moderna bostäder — bör ge största möjliga grupp folkpensionärer täckning för den verkliga bostadskostnaden. Detta anses böra ske inom ramen för en rimlig kostnad för kommunerna och med en rimlig administrativ belastning för försäkringskassorna. Utifrån den angivna målsättningen rekommenderar kommunförbundet att grunderna för de kommunala bostadstilläggen utformas så att alla pensionärer får ett generellt grundbelopp samt att bostadskostnad över grundbeloppet täcks intill ett tak, som kan vara antingen beloppsmässigt eller standardmässigt fixerat.

Vad jag i det föregående föreslagit rörande pensionstillskotten och de kommunala bostadstilläggen påverkar gällande bestämmelser om skattelättnader för folkpensionärer. Med anledning härav kommer frågan om folkpensionärernas beskattning under vårriksdagen att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Kostnadsökningen till följd av de förordade ändringarna i inkomstprövningsreglerna kan beräknas till omkring 19 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Härav beräknas 5 milj. kr. uppkomma på grund av förslaget att ATP i viss utsträckning inte skall beaktas vid inkomstprövningen. Av den totala kostnadsökningen 19 milj. kr. faller omkring 15 milj. kr. på kommunerna och resten på staten.

Pensionärsbostadsbidrag

Pensionsförsäkringskommittén har förordat att de nuvarande pensionärsbostadsbidragen skall avvecklas med verkan fr. o. m. den 1 januari 1970. Förslaget har vid remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Jag ansluter mig till kommitténs förslag. Liksom kommittén och bostadsstyrelsen utgår jag därvid från att kommunerna i samband med avvecklingen av pensionärsbostadsbidragen bereder de pensionärer som berörs kompensation genom kommunala bostadstillägg eller på annat sätt.

Ersättning för vissa läkarintyg

Utöver de frågor som behandlats i det föregående vill jag här ta upp ett spörsmål som rör försäkrads rätt till ersättning för läkarintyg i samband med ansökan om pension.

Enligt 16 kap. 1 § första stycket AFL skall den som önskar erhålla pension göra ansökan hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad Kungl. Maj:t förordnar. I 4 § kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m. har föreskrivits att, om ansökningen avser förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning, rätten till sådan förmån i regel skall styrkas med läkarintyg. Kostnaderna för anskaffande av sådant läkarintyg betalas av den som begär intyget. Det arvode läkaren får begära för intyget är maximerat i de fall intyget utfärdas av i statens eller kommuns tjänst anställd läkare. Bestämmelser härom finns i 1 § kungörelsen den 14 september 1962 (nr 518) angående kostnaderna för läkarundersökning m. m. vid prövning av rätt till pension enligt lagen om allmän försäkring.

I 16 kap. 1 § andra stycket AFL finns ett undantag från kravet på ansökan för att erhålla pension. Där föreskrivs att om försäkrad åtnjuter sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård enligt AFL, försäkringskassa kan tillerkänna honom förtidspension utan hinder av att han inte gjort ansökan om pension. Denna regel har samband med samordningen mellan sjukförsäkring och pensionering. I dessa fall svarar försäkringskassan för samtliga kostnader för behövlig medicinsk utredning. Denna sker därvid på initiativ av kassan.

Enligt 16 kap. 2 § AFL kan som villkor för rätt till förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning föreskrivas att den försäkrade skall under högst 30 dagar vara intagen på visst sjukhus eller underkasta sig undersökning av viss läkare. För sina kostnader i samband med sådan läkarundersökning eller sjukhusintagning får den försäkrade ersättning enligt grunder som Kungl. Maj:t föreskriver. Ersättningen utges från vederbörande försäkringskassa enligt bestämmelserna i 2 § ovannämnda kungörelse den 14 september 1962 (nr 518).

I samband med en översyn av bestämmelserna i nyssnämnda kungörelse, som riksförsäkringsverket gjort på Kungl. Maj:ts uppdrag, har verket tagit upp bl. a. frågan om rätten till ersättning för läkarintyg i samband med pensionsansökan. Enligt verkets mening är det inte tillfredsställande att låta det sätt på vilket ett förtidspensionsärende aktualiseras hos försäkringskassan vara utslagsgivande för frågan vem som skall ersätta kostnaderna för läkarintyg, som behövs för prövningen av ärendet. Verket föreslår därför att de allmänna försäkringskassorna åläggs skyldighet att ersätta den försäkrades kostnad för läkarintyg i ärenden om förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning, om ansökningsen helt eller delvis bifalles eller det annars med hänsyn till omständigheterna är skäligt. Riksförsäkringsverket erinrar om att verket enligt en bestämmelse i 32 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring betalar nödiga kostnader för läkarintyg inom yrkesskadeförsäkringen.

Över riksförsäkringsverkets utredning har efter remiss yttranden avgetts av socialstyrelsen, Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Försäkringskasseförbundet och Sveriges läkarförbund. Remissinstanserna tillstyrker verkets förslag eller lämnar det utan erinran. Några remissinstanser framhåller att den av sjukdomen förorsakade arbetsoförmågan utgör en besvärande belastning på ekonomin för flertalet personer som söker förtidspension eller andra invalidförmåner. Det är därför av sociala skäl angeläget att ifrågavarande pensionssökande såvitt möjligt får täckning för de merutgifter, som har direkt samband med hälsotillståndet.

Jag ansluter mig till riksförsäkringsverkets förslag. Ersättning för läkarundersökning och läkarintyg i ärende om förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning bör sålunda kunna utgå från den allmänna försäkringen oavsett på vilket sätt pensionsfrågan aktualiseras. De närmare grunderna för ersättning bör bestämmas av Kungl. Maj:t. Ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om ersättning för den försäkrades kostnader för läkarundersökning och läkarintyg vid ansökan om förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning bör därför tas in i 16 kap. 1 § som ett nytt femte stycke».

Utskottet

I förevarande proposition föreslås en utbyggnad av folkpensioneringen och en uppmjukning av reglerna för inkomstprövningen av de kommunala bostadstilläggen m. m.

Allmänna synpunkter

Propositionsförslaget grundar sig på ett av pensionsförsäkringskommittén i maj 1968 avgivet betänkande. I propositionen läggs kommittéförslaget, som

vid remissbehandlingen fått ett så gott som undantagslöst positivt mottagande, oförändrat fram.

Förslaget innebär, såvitt gäller frågan om folkpensionernas utveckling, att alla pensionärer tillförsäkras på sikt en nivå för det ekonomiska grundskyddet som ligger väsentligt högre än den nuvarande folkpensionsnivån. Den föreslagna nivån utgör för en ensamstående pensionär 120 % av basbeloppet och för en gift pensionär 100 % av basbeloppet. F. n. utgår folkpension till den ensamstående pensionären med 90 % och till den gifte pensionären med 70 % av basbeloppet. Skillnaden mellan den föreslagna och den nu föreliggande pensionsnivån utgör 30 % av basbeloppet för såväl ogift som gift pensionär. I den mån ATP inte täcker skillnaden skall pensionstillskott utgå till pensionären. Den höjda pensionsnivån skall genomföras under den närmaste tioårsperioden i sådan takt att lika stora höjningar, dvs. 3 % av basbeloppet, sker ettvarvt av åren 1969—1978. Pensionstillskotten kommer således att utgöra, om man räknar med nu gällande basbelopp 5 800 kronor, 174 kronor för det första året, 348 kronor för det andra året, osv. Tillsammans med utgående ATP får dock pensionstillskotten inte överstiga 30 % av basbeloppet eller 1 740 kronor vid nuvarande basbelopp.

Genom förslaget tillförsäkras de pensionärer som saknar eller som har obetydlig ATP en successiv standardförbättring av sin pension. Riksdagen har i tidigare sammanhang uttalat sig för en sådan reform. Den principiella lösning som läggs fram i propositionen för den fortsatta förbättringen av folkpensionsförmånerna kan utskottet för sin del biträda.

I motionerna I: 943 och II: 1080 hävdas att tio år är en alltför lång tidsperiod för genomförandet av den aktuella standardförbättringen. Många folkpensionärer i högre åldrar kommer enligt motionärerna inte att få någon större fördel av reformen. Motionärerna yrkar att den föreslagna garantinivån genomförs under en femårsperiod. Under varje år skulle därvid pensionstillskottet öka med 6 % av basbeloppet.

Liknande synpunkter har förts fram under remissbehandlingen av pensionsförsäkringskommitténs betänkande. Kommittén har ansett att det mot bakgrunden av de vunna erfarenheterna under den gångna tioårsperioden skulle vara värdefullt och lämpligt att inrikta programmet för folkpensionernas fortsatta utbyggnad på en tidsperiod av samma längd. Utskottet delar denna uppfattning. Inte minst med tanke på planeringen av andra kostnadskrävande reformer är det av värde att utvecklingen på folkpensionsområdet kan överblickas för en längre tidsperiod. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

I motionerna I: 951 och II: 1090 uttrycks farhågor för att i förväg låsa fast ökningstakten till en tioårsperiod. Skulle den ekonomiska tillväxten ske snabbare än vad förslaget förutsätter, bör enligt motionärernas mening den uppställda garantinivån kunna uppnås på kortare tid än tio år. Mo-3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 2 avd. Nr 41*

tionärerna hemställer med anledning därav att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna att pensionstillskotten bör ökas och pensionärernas levnadsvillkor förbättras minst i den takt varmed nationalinkomsten per capita växer.

Spörsmålet i sistnämnda motioner hänger delvis samman med grunderna för basbeloppets beräkning. En allsidig översyn av dessa grunder har begärts i motioner som väckts vid riksdagens början. En sådan översyn skulle bl. a. ta sikte på att anpassa basbeloppet inte endast till kostnadsutvecklingen utan även till reallöneutvecklingen. Vid behandlingen av dessa motioner kommer den nu aktualiserade frågan att ingå som ett led i ett större sammanhang. I avvaktan härpå bör motionerna I: 951 och II: 1090 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I fråga om garantinivån anser utskottet att propositionens förslag om en nivå på 120 % av basbeloppet för ogift och 100 % för gift pensionär är lämpligt avvägt. Yrkandet i motionerna I: 952 och II: 1089 om en garantinivå som ligger på 130 respektive 110 % av basbeloppet avstyrkes. Detsamma gäller yrkandet i motionerna I: 949 och II: 1088 om utredning och förslag till en ur allmänna pensionsfonden finansierad komplettering av pensionstillskotten.

Pensionstillskottens utformning

Målsättningen för folkpensionshöjningarna att de skall komma sådana pensionärer till del som har ingen eller endast liten ATP kräver någon form av behovs- eller inkomstprövning. Propositionen har stannat för ett system med inkomstprövning där hänsyn endast tas till sådana inkomster som utgörs av ATP. Systemet har såsom departementschefen utvecklar åtskilliga fördelar och utskottet vill för sin del uttala sin anslutning till detsamma.

Om grundförmånen utgår med reducerat belopp, skall pensionstillskotten enligt propositionsförslaget reduceras i samma mån. Denna regel får betydelse i sådana fall där ålderspension tagits ut i förtid, förtidspension utgår med en tredjedels eller två tredjedels pension samt änkepension reducerats med hänsyn till änkans ålder.

I motionerna I: 952 och II: 1089 yrkas att pensionstillskotten skall utgå med oreducerade belopp i samtliga nämnda fall.

Regler om reducering av pensionstillskotten har ansetts nödvändiga för att inte rubba relationerna mellan de olika förmåner. Departementschefen har i fråga om reduktionen vid förtida uttag av pension jämväl betonat de på försäkringsmässiga bedömanden grundade principerna för beräkningen av pensionens storlek. Ett förtida uttag skall liksom ett uppskjutet uttag i princip vara från ekonomisk synpunkt neutralt för pensionären. Departementschefen har också understrukit att önskvärda förbättringar av pensionsförmåner före 67 års ålder bör åstadkommas på annat sätt än genom en annan utformning av berörda regler. I det sammanhanget har han erinrat om att riksförsäkringsverket fått i uppdrag att utreda möjlighe-

terna att i ökad utsträckning ge förtidspension åt den äldre arbetskraften.

Utskottet kan instämma med departementschefen. Utskottet avstyrker således motionerna och tillstyrker propositionen i förevarande del.

Inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg m. m.

Hustrutillägg och kommunala bostadstillägg samt änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 är inkomstprövade. Reglerna här om innebär att förmånen minskas med pensionärens inkomster vid sidan av folkpensionen. Överstiger sidoinkomsten 1 700 kr. för ensamstående, sker minskning med 1/3 av inkomst som ligger mellan 1 700 och 2 400 kr. och med 2/3 av inkomst därutöver. För äkta makar är motsvarande gränslöpp sammanlagt 2 400 och 3 400 kr. I fråga om änkepensionerna sker avdrag med 1/3 i alla inkomstlagen över 1 700 kr. Årsinkomster under 1 700 för ensam och 2 400 kr. för makar medför inte något avdrag. Vid inkomstprövningen avses med årsinkomst den inkomst för år räknat som någon kan antas komma att åtnjuta under den närmaste tiden.

Som ett led i strävandena att förbättra levnadsförhållandena för de pensionärer som är mest i behov därav förordas i propositionen att inkomstprövningsreglerna mjukas upp. Det föreslås att det avdragsfria beloppet i fråga om samtliga inkomstprövade förmåner höjs till 2 000 kr. för ensam pensionär och till 3 000 kr. för två makar tillsammans samt att, såvitt gäller kommunala bostadstillägg och hustrutillägg, reduktionen för inkomster över det avdragsfria beloppet görs enhetlig och bestäms till 50 %. Dessutom föreslås att pensionstillskotten och ATP till den del sådan pension föranleder minskning av pensionstillskott inte skall — i likhet med vad redan gäller i fråga om folkpension — utgöra inkomst som minskar de inkomstprövade förmånerna.

I motionerna I: 943 och II: 1080 yrkas att det avdragsfria beloppet fastställs till 2 500 kr. för ensam pensionär och 3 500 kr. för två makar tillsammans. I den vid riksdagens början väckta motionen II: 321 yrkas att med i övrigt oförändrade regler avdragsfaktorn bestäms till 1/3 för alla inkomster över det avdragsfria beloppet.

Nackdelarna med nuvarande inkomstprövningsregler har främst bestått i kraftiga tröskeeffekter i vissa inkomstkikt. En mindre ökning av sidoinkomsten har kunnat medföra en reducering av det kommunala bostadstillägget av en sådan omfattning att om hänsyn också tas till beskattningsfaktorn pensionären inte fått något nämnvärt ekonomiskt utbyte av sitt förvärsarbete. Pensionsförsäkringskommittén har ingående prövat olika lösningar att åstadkomma en avvägning mellan å ena sidan intresset av att förvärsarbete blir lönsamt och å andra sidan angelägenheten av att kretsen av förmånsberättigade begränsas till de mest behövande. Kommitténs förslag, som departementschefen gett sin anslutning, är enligt utskottets bedömning en godtagbar lösning. Genom förslaget tillgodoses framför allt att avtrappningen av förmånerna sker efter en flackare kurva. Utskottet,

som även vill erinra om att Kungl. Maj:t i proposition nr 95 till årets riksdag föreslår ändrade regler i skatteförfattningarna innebärande ökad avdragsrätt för folkpensionärer med inkomster vid sidan av folkpension, tillstyrker således propositionen i förevarande del. Därmed avstyrker utskottet yrkandena i motionerna I: 943 och II: 1089 samt motionen II: 321.

Utöver vad ovan anförts har de i propositionen framlagda författningsförslagen inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med avslag på motionerna I: 943 och II: 1080 samt I: 952 och II: 1089, båda motionsparen i förevarande del — antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om pensionstillskott;

B. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring;

C. att riksdagen — med avslag på motionerna I: 943 och II: 1080 i förevarande del — antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring;

D. att riksdagen — med avslag på motionerna I: 943 och II: 1080 i förevarande del samt motionen II: 321 — antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension; samt

E. att följande motioner

1) motionerna I: 949 och II: 1088, samt

2) motionerna I: 951 och II: 1090

inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s)*, Österdahl (fp), Axelson (fp)*, och Axel Georg Petterson (cp)*;

från andra kammaren: herrar Lundberg (s), Gustavsson i Alvesta (cp)*, fröken Wetterström (m), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s) och herr Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr *Hübinette* (m) och fröken *Wetterström* (m), som anförde:

Vi hälsar med tillfredsställelse att i det av utskottet tillstyrkta förslaget om pensionstillskott den princip tillämpas som låg till grund för högerpartiets första gången 1964 framförda förslag om kompensation till de folkpensionärer som uppbär liten eller ingen ATP. Samtidigt måste vi dock beklaga att de nu föreslagna tillskotten kommer för sent och byggs upp alltför sakta — under loppet av 10 år i stället för, som högerpartiet förordade 1964, under en treårsperiod — för att bli till nämnvärd glädje för de allra sämst ställda pensionärerna, de som vid ATP:s införande redan var för gamla för att inlemmas i det nya systemet. När det föreslagna tillskottet efter tio år nått upp till beräknade 1 740 kr. om året kommer de yngsta i den gruppen att vara 83 år gamla.

Den föreslagna reformen är alltså ett steg i rätt riktning, men vi vill uttrycka förhoppningen att det i en nära framtid skall bli möjligt att — såsom föreslagits i motionerna I: 949 och II: 1088 — genomföra ytterligare förbättringar för de äldsta och sämst ställda pensionärerna. Endast en mycket liten del av de årligen inflytande ATP-avgifterna skulle behöva tas i anspråk härför.